

# 5

## ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

Έχοντας εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο προσδιορίζεται η συμπεριφορά των χωρών στο διεθνές εμπόριο, μπορούμε ν' ασχοληθούμε τώρα με το παραδοσιακό ερώτημα για το αν μια χώρα ωφελείται πάντοτε από το διεθνές εμπόριο. Με άλλα λόγια, το πρόβλημα είναι αν οι καταναλωτικές δυνατότητες που διαθέτει μια οικονομία που διενεργεί ανταλλαγές είναι οπωδήποτε ανώτερες απ' αυτές μιας παρόμοιας οικονομίας που είναι κλειστή. Συχνά, το ερώτημα αυτό απαντάται στο πλαίσιο δυο στάσιμων οικονομιών, με δυο διαφορετικά εμπορεύματα. Στο Κεφάλαιο 8 θα παρουσιαστεί μια τέτοια προσέγγιση. Σ' αυτό το κεφάλαιο, το όφελος θ' αξιολογηθεί με βάση το αν είναι εφικτός ένας καλύτερος συνδυασμός επιπέδου κατανάλωσης και ρυθμού μεγέθυνσης λόγω της διενέργειας διεθνούς εμπορίου. Η ακριβής έννοια του κριτηρίου αυτού θα διευκρινιστεί παρακάτω.

Αρχίζοντας, θα ήταν χρήσιμο, να παρακάμψουμε το αφελές επιχείρημα ότι «οι χώρες μάλλον ωφελούνται από το διεθνές εμπόριο, επειδή αν δεν συνέβαινε αυτό, θα προτιμούσαν να έμεναν κλειστές». Το σφάλμα αυτού του επιχειρήματος έγκειται στο ότι δεν είναι «οι χώρες» που διαλέγουν να εμπορεύονται ή να κρατούν τις οικονομίες τους κλειστές. Με καθεστώς ελεύθερου εμπορίου, οι αποφάσεις παίρνονται από τους κεφαλαιούχους κάτω από την πίεση του ανταγωνισμού, ενώ οι συνέπειες για τη χώρα προέρχονται από τα απρόπτα και ακούσια αποτελέσματα αυτών των αποφάσεων. Έτσι το ερώτημα, για το αν μια χώρα ωφελείται από το διεθνές εμπόριο, μένει ανοικτό.

Στο Κεφάλαιο 3 είχαμε τονίσει ότι, όταν γίνεται η επιλογή της τεχνολογίας, δεν υπάρχει καμιά εγγύηση ότι η τεχνολογία που επιλέγεται από τους κεφαλαιούχους σε μια κλειστή οικονομία θα οδηγεί στο μέγιστο δυνατό επίπεδο κατανάλωσης (ανά μονάδα εργασίας), εκτός κι αν ο ρυθμός μεγέθυνσης ισούται με το ποσοστό κέρδους. Άλλα και η απόφαση για την νιοθέτηση μιας συγκεκριμένης εξειδίκευσης, σε μια ανοικτή οικονομία, μπορεί να θεωρηθεί ως επιλογή τεχνολογίας. Έτσι, αν η αναλογία των δυο περιπτώσεων ισχύει απόλυτα, το συμπέρασμα πρέπει να είναι ότι, όταν ο ρυθμός μεγέθυνσης υπολείπεται του ποσοστού κέρδους, το όφελος από το εμπόριο ενδέχεται να είναι θετικό, αλλά μπορεί να είναι και αρνητικό. Θα δούμε παρακάτω ότι αυτό το συμπέρασμα είναι δικαιολογημένο.

Θα πρέπει να θυμόμαστε, σ' ολόκληρο αυτό το κεφάλαιο, ότι η μέθοδος που θ' ακολουθηθεί είναι η συγκριτική δυναμική, η σύγκριση δηλαδή μεταξύ δυο οικονομιών με ίδιες τεχνολογικές γνώσεις και ίδια ροπή γι' αποταμίευση s. Η μια οικονομία είναι αυτάρκης (κλειστή) με μισθό  $\bar{w}$ , ποσοστό κέρδους  $\bar{r}$  και ρυθμό μεγέθυνσης  $\bar{g} = \bar{s}\bar{r}$ . Η άλλη οικονομία είναι μικρή και ανοικτή, με δεδομένο είτε το ποσοστό κέρδους  $\bar{r}$  και το ρυθμό μεγέθυνσης  $\bar{g}$  (όπου  $\bar{g} = \bar{s}\bar{r}$ ) είτε το μισθό  $\bar{w}$ . Παράλληλα όμως, δεν θα επιχειρηθεί η εξέταση της μετάβασης από την αυτάρκεια προς την ανοικτή οικονομία ή αντίστροφα. (Ας σημειωθεί ότι, για να έχει κάποια σημασία μια τέτοια μελέτη, θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη η ύπαρξη παγίου κεφαλαίου και η απόρριψη μέρους του μερικώς φθαρμένου μηχανολογικού εξοπλισμού κατά τη μεταβατική περίοδο. Βέβαια, οι υποθέσεις γι' αναλογική ανάπτυξη και για ενιαίο ποσοστό κέρδους θα έπρεπε ν' αντικατασταθούν από πιο ζεαλιστικές).

Το πρόβλημα θα εξεταστεί αναλυτικά για την περίπτωση που είναι δεδομένα τα  $\bar{r}$  και  $\bar{g}$ . Επίσης, θα υποδειχθεί ο τρόπος που η ανάλυση αυτή θα μπορούσε να τροποποιηθεί για να καλύψει την περίπτωση του δεδομένου  $\bar{w}$ .

**Η ΚΑΜΠΥΛΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ-ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ ΤΗΣ  
ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

Ακόμα και κάτω από καθεστώς σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, δεν είναι ανάγκη οι εξαγωγές μιας χώρας να είναι ίσες με τις εισαγωγές της. Έτσι μπορούν να υπάρχουν αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων, καθαρή εισροή άμεσων επενδύσεων και εκροές για πληρωμή τόκων και κερδών. Πάντως, επειδή η εξέταση των διεθνών επενδύσεων και των νομισματικών φαινομένων είναι έξω από τα όρια αυτής της εργασίας, θα ήταν ενδεδειγμένο να υποθέσουμε ότι το εμπορικό ισοζύγιο είναι ισοσκελισμένο, αφήνοντας ανοικτό, γι' άλλους συγγραφείς, το θέμα της τροποποίησης της ανάλυσης για την περίπτωση που το εμπορικό ισοζύγιο είναι μη μηδενικό.

Ας υποθέσουμε πρώτα ότι οι διεθνείς τιμές είναι τέτοιες που οδηγούν σ' εξειδίκευση στο C. Ας εξετάσουμε τις ροές των εμπορευματικών ανταλλαγών που αναμένονται. Η παραγωγή του καταναλωτικού αγαθού θα είναι q, ώστε αν η εγχώρια κατανάλωση είναι c, τότε οι εξαγωγές ανά μονάδα απασχόλησης θα είναι (q - c). Μ' αυτές τις εξαγωγές πρέπει να χρηματοδοτηθούν οι αναγκαίες εισαγωγές μηχανών  $M_1$ , όγκου  $(1 + g)$  και αξίας  $P_1(1 + g)$ . Έτσι, όταν το εμπορικό ισοζύγιο είναι ισοσκελισμένο, ισχύει

$$(q - c) = P_1 (1 + g)$$

ή

$$c = q - P_1 (1 + g). \quad (1)$$

Αν οι τιμές των q και  $P_1$  θεωρηθούν δεδομένες, η (1) περιγράφει μια ευθεία γραμμή με αρνητική κλίση, που αποτελεί την καμπύλη κατανάλωσης-μεγέθυνσης για την περίπτωση της ανοικτής οικονομίας. Όπως είδαμε στο Κεφάλαιο 4, όταν γίνεται εξειδίκευση στο C, η καμπύλη μισθού-κέρδους δίνεται από την εξίσωση

$$w = q - P_1(1 + r).$$

Έτσι, η καμπύλη κατανάλωσης-μεγέθυνσης και η καμπύλη μισθού-κέρδους είναι ίδιες μ' αυτές της κλειστής οικονομίας. Αν δεν υπει-

σέρχονται άλλοι παράγοντες, όσο υψηλότερο είναι το  $q$  (μεγάλη αποτελεσματικότητα του κλάδου C) ή όσο χαμηλότερο είναι το  $P_1$  (κάθε μηχανή  $M_1$  που εισάγεται ανταλλάσσεται με λιγότερο καταναλωτικό προϊόν), τόσο υψηλότερα θα βρίσκεται η καμπύλη κατανάλωσης-μεγέθυνσης που εκφράζεται από την (1).

Ας υποθέσουμε τώρα ότι οι διεθνείς τιμές είναι τέτοιες που το C και οι μηχανές  $M_2$  εισάγονται, ενώ τώρα παράγονται και εξαγονται οι μηχανές  $M_1$ . Εκφράζοντας, όπως πριν, όλες τις φυσικές ποσότητες ανά μονάδα απασχόλησης, το προϊόν και οι εξαγωγές θα είναι  $m_1$  με αξία  $m_1 P_1$ . Από την άλλη πλευρά, η αξία των εισαγωγών θα είναι  $P_2(1+g)$ , για τις  $M_2$  μηχανές, συν c, για το καταναλωτικό εμπόρευμα. Έτσι, αν το εμπορικό ισοζύγιο είναι ισοσκελισμένο, θα έχουμε:

$$\begin{aligned} m_1 P_1 &= P_2 (1 + g) + c \\ \text{ή} \\ c &= m_1 P_1 - P_2 (1 + g). \end{aligned} \quad (2)$$

Με δεδομένες τις τιμές των  $m_1$ ,  $P_1$  και  $P_2$ , η (2) παριστάνεται γραφικά από μια ευθεία γραμμή κατανάλωσης-μεγέθυνσης με αρνητική κλίση. Η (2) είναι σαν την καμπύλη μισθού-κέρδους, μ' εξειδίκευση στο  $M_1$ , όπου το w έχει αντικατασταθεί από το c και το r από το g. Αν δεν υπεισέρχονται άλλοι παράγοντες, όσο υψηλότερο είναι το  $m_1$  (μεγάλη αποτελεσματικότητα του κλάδου  $M_1$ ) ή όσο υψηλότερο είναι το  $P_1$  (αξία σε «κατανάλωση» των εξαγόμενων μηχανών) ή όσο χαμηλότερο το  $P_2$  (η αξία σε «κατανάλωση» των εισαγόμενων μηχανών), τόσο υψηλότερα θα βρίσκεται η καμπύλη κατανάλωσης-μεγέθυνσης που περιγράφεται από την (2).

Τέλος, ας υποθέσουμε ότι οι διεθνείς τιμές κατευθύνονται σε εξειδίκευση στο  $M_2$ . Οι μηχανές  $M_2$  παράγονται και εξαγονται, ενώ το C εισάγεται. Η παραγωγή μηχανών  $M_2$  θα είναι ύψους  $m_2$ , ανά μονάδα απασχόλησης, από τις οποίες η ποσότητα  $(1+g)$  θα χρησιμοποιείται εγχωρίως. Έτσι, θα γίνονται  $[m_2 - (1+g)]$  εξαγωγές μηχανών  $M_2$ , που θα είναι αξίας  $P_2[m_2 - (1+g)]$ . Αφού οι εισαγωγές θα είναι ύψους c, για να είναι ισοσκελισμένες οι εμπορικές ανταλλαγές, θα πρέπει να ισχύει:

$$c = m_2 P_2 - P_2(1 + g). \quad (3)$$

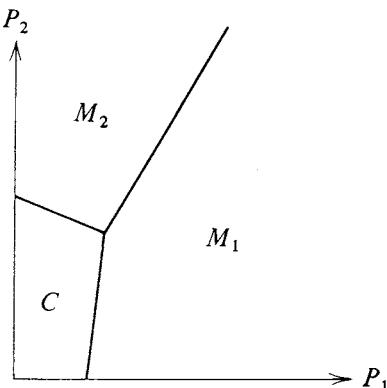
Και αυτή η εξίσωση περιγράφει μια καμπύλη κατανάλωσης- μεγέθυνσης με αρνητική κλίση, που υνημπίπτει με την αντίστοιχη καμπύλη μισθού-κέρδους. Άν δεν υπεισέρχονται άλλοι παράγοντες, όσο μεγαλύτερο είναι το  $m_2$  (υψηλή αποτελεσματικότητα του κλάδου εξαγωγών  $M_2$ ) και όσο μεγαλύτερο είναι το  $P_2$  (αξία των εξαγωγών σε όρους κατανάλωσης), τόσο πιο υψηλά θα βρίσκεται η καμπύλη κατανάλωσης-μεγέθυνσης που περιγράφεται από την (3).

#### Η ΑΡΙΣΤΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Όταν καταλήξαμε στις εξισώσεις (1), (2) και (3), μας ήταν αδιάφορο ποιο από τα δυο μεγέθη, ο μισθός ή το ποσοστό κέρδους, ήταν εξωγενώς δεδομένο. Αρκούσε απλώς να υποθέσουμε ότι μια ορισμένη εξειδίκευση επιλεγόταν στις δεδομένες διεθνείς τιμές. Πάντως για τη συνέχεια θα υποθέτουμε, εκτός κι αν ζητά αναφέρεται κάτι διαφορετικό, ότι ο ρυθμός μεγέθυνσης και το ποσοστό κέρδους είναι δεδομένα,  $\bar{g} = \bar{s}\bar{r}$ .

Όταν το  $g$  είναι δεδομένο στο επίπεδο  $\bar{g}$ , καθεμιά από τις εξισώσεις (1), (2) και (3) δείχνει τον τρόπο που το  $c$  εξαρτάται από τις διεθνείς τιμές και το πρότυπο εξειδίκευσης. Στο Κεφάλαιο 4 είχε δειχτεί ότι, με δεδομένο  $\bar{r}$ , για κάποιο εύρος διεθνών τιμών προκύπτει ο ίδιος μισθός, όποια και να είναι η εξειδίκευση που επιλέγεται. Με τον ίδιο τρόπο, με  $g = \bar{g}$ , όπως φαίνεται από τις (1), (2) και (3) ορισμένες διεθνείς τιμές οδηγούν στην ίδια τιμή του  $c$ , όποια και να επιλεγεί από τις δυο εξειδικεύσεις. Πράγματι, οι (1), (2) και (3) μοιάζουν με τις εξισώσεις των καμπυλών μισθού-κέρδους του Κεφαλαίου 4, έχοντας  $c$  στη θέση του  $w$  και  $\bar{g}$  στη θέση του  $\bar{r}$ , οπότε η ανάλυση είναι σαν να έχει γίνει στο Κεφάλαιο 4. Έτσι, αν αντικατασταθεί το  $\bar{g}$  από το εξωγενώς δεδομένο  $\bar{g}$ , οι γραμμές μερικής εξειδίκευσης του Κεφαλαίου 4 είναι οι διεθνείς τιμές στις οποίες δυο διαφορετικές εξειδικεύσεις αποδίδουν το ίδιο  $c$ . Το Σχήμα 5.1 αποτελεί ουσιαστικά αναπαραγωγή του Σχήματος 4.2. Η ανάγνωση όμως του Σχήματος 5.1 πρέπει να γίνει λίγο διαφορετικά. Η ονομασία της κάθε περιοχής δείχνει, για το δεδομένο ρυθμό μεγέθυνσης, την εξειδίκευση εκείνη που μεγιστοποιεί την αξία του  $c$ , όταν οι διεθνείς τιμές πέφτουν μέσα σ' αυτή την περιοχή. (Ας σημειωθεί ότι οι τρεις διαχωριστικές γραμμές του

σχήματος δεν τέμνονται στο σημείο  $P_1 = p_1$ ,  $P_2 = p_2$ . Κάτι τέτοιο θα συνέβαινε μόνο αν  $\bar{g} = \bar{r}$ , αν δηλαδή οι κεφαλαιούχοι αποταμίευαν και επανεπένδυαν όλα τα κέρδη τους ή αν  $m_1 = m_2$ ).

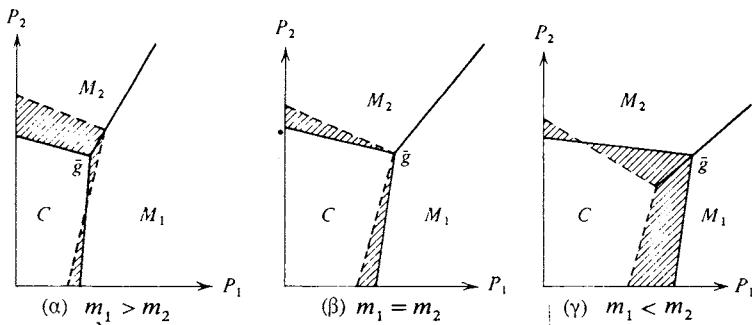


Σχήμα 5.1

#### Η ΒΕΛΤΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΟΙΚΤΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ας υποθέσουμε τώρα ότι  $\bar{g} < \bar{r}$ . Στο Σχήμα 5.2 οι διακεκομένες γραμμές αποτελούν τις γραμμές μερικής εξειδίκευσης. Οι συνεχόμενες γραμμές, όπως και στο Σχήμα 5.1, διαιρούν το σύνολο των μη αρνητικών διεθνών τιμών σε υποπεριοχές που δείχνουν την άριστη εξειδίκευση για τη μεγιστοποίηση της κατανάλωσης, με δεδομένο το  $\bar{g}$ . (Ας σημειωθεί ότι το Σχήμα 5.2 αποτελεί αναπαραγωγή του Σχήματος 4.4, απλώς το καθένα από τα δυο σχήματα χρειάζεται διαφορετική ανάγνωση). Αν στο Σχήμα 5.2 οι διεθνείς τιμές τύχει να πέσουν σε μια από τις περιοχές  $C$ ,  $M_1$  και  $M_2$ , η πίεση του ανταγωνισμού θα οδηγήσει τους κεφαλαιούχους να υιοθετήσουν την εξειδίκευση που μεγιστοποιεί την κατανάλωση ανά μονάδα απασχόλησης, για το δεδομένο ρυθμό μεγέθυνσης. Αν όμως οι διεθνείς τιμές τύχει να βρεθούν σε μια από τις σκιασμένες περιοχές του Σχήματος 5.2, τότε οι κεφαλαιούχοι θα επιλέξουν εξειδίκευση που δεν θα είναι άριστη σε όρους κατανάλωσης. Αν π.χ. οι διεθνείς τιμές ( $P_1$ ,  $P_2$ ) κείνται στην πάνω αριστερά σκιασμένη περιοχή του Σχήματος 5.2 (α), θα επιλεγεί η εξειδίκευση στο  $C$ ,

με το συγκεκριμένο ωθμό μεγέθυνσης  $\bar{g}$ , η υψηλότερη τιμή του  $c$  θα επιτυγχανόταν αν γινόταν εξειδίκευση στο  $M_2$ . Ας σημειωθεί ότι στην περίπτωση που  $m_1 \geq m_2$  και εφόσον επιλεχθεί εξειδίκευση στο  $M_2$ , αυτή θα είναι άριστη και για την κατανάλωση (αν και στην περίπτωση που η εξειδίκευση γινόταν στο  $C$  ή στο  $M_1$ , κάτι τέτοιο δεν θα ήταν εξασφαλισμένο). Αν όμως  $m_1 < m_2$ , για καμιά από τις τρεις εξειδίκευσεις δεν μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι θα βελτιστοποιεί την κατανάλωση.



Σχήμα 5.2

Το Σχήμα 5.2 στηρίζεται στην υπόθεση ότι  $\bar{g} < \bar{r}$  ή στο ότι η ροπή γι' αποταμίευση των κεφαλαιούχων  $s$  είναι μικρότερη της μονάδας. Βέβαια, στην ειδική περίπτωση που  $s = 1$ , τότε θα ισχύει  $\bar{g} = \bar{r}$ , οι διακεκομμένες γραμμές θα συνέπιπταν με τις συνεχόμενες και οι σκιασμένες περιοχές θα έπαυαν να υπάρχουν. Έτσι, όταν  $\bar{g} = \bar{r}$ , η επιλογή εξειδίκευσης που κάνουν οι κεφαλαιούχοι είναι άριστη, όπως ακριβώς ήταν και η επιλογή της τεχνολογίας στην περίπτωση της κλειστής οικονομίας. Ας υποθέσουμε τώρα ότι το  $s$  μειώνεται, απομακρυνόμενο από τη μονάδα, ενώ το  $\bar{g}$  παραμένει σταθερό. Έτσι, καθώς το  $r$  ( $= \bar{g}/s$ ) θ' αυξάνεται προς τη μέγιστη τιμή του ( $(m_2 - 1)$ ), οι σκιασμένες περιοχές του Σχήματος 5.2 θα διευρύνονται και το σύνολο των διεθνών τιμών, για τις οποίες η εξειδίκευση δεν θα ήταν άριστη, θα μεγάλωνε. Δηλαδή, θα μπορούσε να πει κανείς κάπως χοντρικά, ότι όσο μικρότερη είναι η ροπή γι' αποταμίευση των κεφαλαιούχων, τόσο πιθανότερο γίνεται η επιλεγόμενη εξειδί-

κευσή να μην είναι η άριστη για την κατανάλωση.

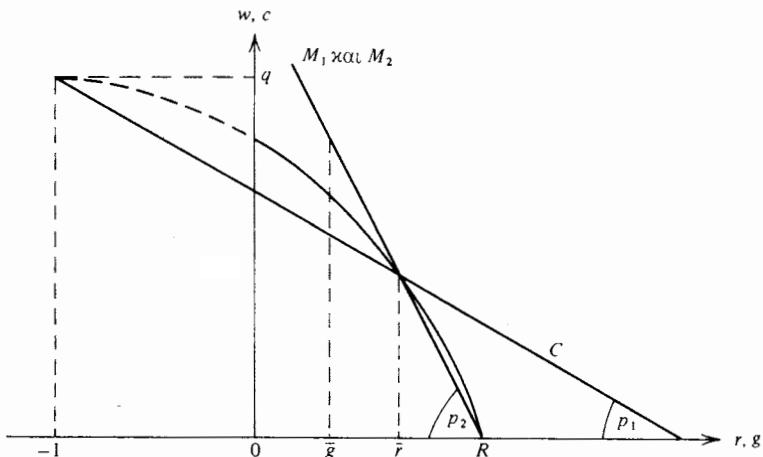
#### ΤΟ ΟΦΕΛΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

Αν και στην προηγούμενη ενότητα δείχτηκε ότι όταν  $\bar{g} < \bar{r}$  ενδέχεται η επιλεγόμενη εξειδίκευση να μη βελτιστοποιεί την κατανάλωση, αυτό δεν σημαίνει ότι το επίπεδο κατανάλωσης, ανά μονάδα απασχόλησης, της ανοικτής οικονομίας είναι κατώτερο απ' αυτό της κλειστής. Και βέβαια, όταν εξετάζει κανείς τα «օφέλη» από το διεθνές εμπόριο, αναφέρεται ουσιαστικά στη σύγκριση μεταξύ των δύο καταστάσεων, δηλαδή της ύπαρξης ή όχι διεθνών ανταλλαγών. Θα δούμε τώρα αν η κατανάλωση της ανοικτής οικονομίας, αν και χωρίς να είναι άριστη, υπερβαίνει πάντοτε την κατανάλωση της κλειστής οικονομίας ή αν με άλλα λόγια το όφελος από το εμπόριο είναι πάντα θετικό.

Ας ξεκινήσουμε υποθέτοντας ότι οι διεθνείς τιμές είναι ίσες με τις τιμές που θα επικρατούσαν στην ίδια χώρα αν κράταγε την οικονομία της κλειστή, έχοντας ποσοστό κέρδους ίσο με  $\bar{g}$ . Οι τιμές αυτές, στο Σχήμα 5.2, δείχνονται από το σημείο  $\bar{g}$  (μόνο όταν  $m_1 = m_2$  οι τιμές αυτές ισούνται με τις  $p_1$ ,  $p_2$ ). Σ' αυτή την περίπτωση και με δεδομένο το  $\bar{g}$ , το επίπεδο της κατανάλωσης της ανοικτής οικονομίας θα ήταν ακριβώς το ίδιο μ' αυτό της κλειστής οικονομίας, όποια εξειδίκευση και να επέλεγαν οι κεφαλαιούχοι. (Αυτό φαίνεται στο Σχήμα 5.2 από το ότι η τομή των τριών σύνεχόμενων γραμμών είναι στο  $\bar{g}$ ). Πάντως, με την εξαίρεση αυτή της απλής περίπτωσης, για οποιοδήποτε άλλο σύνολο διεθνών τιμών υπάρχει κάποια εξειδίκευση που οδηγεί την ανοικτή οικονομία σ' επίπεδο κατανάλωσης που υπερβαίνει αυτό της κλειστής. Αν βέβαια η επιλεγόμενη εξειδίκευση είναι η άριστη για την κατανάλωση, το όφελος από το εμπόριο είναι θετικό.

Όμως, οι υποθέσουμε τώρα ότι οι διεθνείς τιμές οδηγούν σε μια «μη άριστη» εξειδίκευση. Ένα παράδειγμα, για την περίπτωση που ισχύει  $m_1 > m_2$ , είναι αρκετό για να δειχτεί ότι το όφελος από το εμπόριο μπορεί να είναι θετικό, μηδενικό ή αρνητικό. Ο αναγνώστης θα ήταν καλό να προσπαθήσει να εμπεδώσει την τεχνική που χρησιμοποιείται στην ανάλυση που ακολουθεί, εξετάζοντας κι άλλα παραδείγματα. Ας υποθέσουμε, στο Σχήμα 5.2 (α), ότι  $P_2 = p_2$

και ας θεωρήσουμε ότι το  $P_1$  παίρνει διάφορες τιμές μεταξύ  $p_1$  και μηδέν. Όταν το  $P_1$  είναι οριακά μικρότερο από το  $p_1$ , θα επιλεγεί η εξειδίκευση στο  $C$ , αν και η εξειδίκευση στο  $M_2$  είναι αυτή που θα μεγιστοποιούσε την κατανάλωση. Για να εξετάσουμε την περίπτωση που το επίπεδο κατανάλωσης της ανοικτής οικονομίας υπολειπεται αυτού της κλειστής, δηλαδή του αρνητικού οφέλους από το εμπόριο, θα ήταν καλύτερα να επανέλθουμε στην εναλλακτική μέθοδο ανάλυσης που χρησιμοποιήσαμε προς το τέλος του Κεφαλαίου 4.



Σχήμα 5.3

Στο Σχήμα 5.3, σε αναλογία με το Σχήμα 4.7, απεικονίζονται οι καμπύλες μισθού-κέρδους (κατανάλωσης-μεγέθυνσης) που αντιστοιχούν στην καθεμιά εξειδίκευση, σημειωμένες με  $C$ ,  $M_1$  και  $M_2$ , για την περίπτωση που  $P_1 = p_1$  και  $P_2 = p_2$ . Ας υποθέσουμε τώρα ότι  $P_2 = p_2$ , αλλά  $P_1 = (p_1 - \bar{p})$ , όπου το  $\bar{p}$  είναι θετικό, αλλά πολύ μικρό. Η καμπύλη που αντιστοιχεί στην εξειδίκευση  $M_2$  θα έχει εξίσωση  $w = [m_2 p_2 - p_2(1 + r)]$  και θα συνεχίσει ν' απεικονίζεται γραφικά όπως ήδη απεικονίζεται στο Σχήμα 5.3. Τώρα όμως η καμπύλη που αντιστοιχεί στην εξειδίκευση  $M_2$  θα βρίσκεται χαμηλό-

τερα σε σχέση με το πού απεικονίζεται στο Σχήμα 5.3, έχοντας μετατοπιστεί από τη θέση  $w = [m_1 p_1 - p_2(1 + r)]$  στη θέση  $w = [m_1(p_1 - \bar{p}) - p_2(1 + r)]$ . Η καμπύλη που αντιστοιχεί στην εξειδίκευση C περιγράφεται από την  $w = [q - (p_1 - \bar{p})(1 + r)]$ , που συνεχίζει να διέρχεται από το σημείο  $(r = -1, w = q)$ , αλλά θα κείται πάνω από την καμπύλη που σημειώνεται ως C στο Σχήμα 5.3. Επομένως, θα επιλεγεί η εξειδίκευση στο C, επειδή η επιλογή αυτή μεγιστοποιεί τον πραγματικό μισθό για το δεδομένο ποσοστό κέρδους  $\bar{r}$ . Όμως, η κατά κεφαλή κατανάλωση σ θα ήταν μέγιστη, για το δεδομένο  $\bar{g}$ , αν είχε επιλεγεί η εξειδίκευση στο M<sub>2</sub>. Τα δυο αυτά αποτελέσματα επιβεβιώνουν αυτά που λέχθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, αναφορικά με το Σχήμα 5.2 (α). Όμως το Σχήμα 5.3 λέει περισσότερα. Γι' αρκετά μικρή τιμή του  $\bar{p}$ , η καμπύλη που αντιστοιχεί στην εξειδίκευση στο C, αν και στο  $\bar{r}$  βρίσκεται υψηλότερα από την καμπύλη της κλειστής οικονομίας, θα είναι χαμηλότερα από την καμπύλη της κλειστής οικονομίας στο  $\bar{g}$ . Επομένως, εδώ οι κεφαλαιούχοι επιλέγουν εξειδίκευση που οδηγεί σε «αρνητικό όφελος από το διεθνές εμπόριο».

Καθώς αυξάνεται υποθετικά το  $\bar{p}$ , ή μειώνεται το P<sub>1</sub>, η καμπύλη που αντιστοιχεί στην εξειδίκευση C θα στρέφεται προς τα πάνω, μέχρι το επίπεδο του c να γίνει ίσο με το αντίστοιχο c της κλειστής οικονομίας, για το δεδομένο  $\bar{g}$ . Συνεχίζοντας την υποθετική μείωση του P<sub>1</sub>, με P<sub>2</sub> = p<sub>2</sub>, το όφελος από το εμπόριο γίνεται θετικό. Όταν μάλιστα το P<sub>1</sub> είναι αρκετά μικρό, η εξειδίκευση στο C γίνεται άριστη για την κατανάλωση, στο ρυθμό μεγέθυνσης  $\bar{g}$ . (Αντίθετα, στο Σχήμα 5.2 (α), η εξειδίκευση στο C δεν γίνεται άριστη, για την κατανάλωση, ακόμα κι αν P<sub>1</sub> = 0. Παρ' όλ' αυτά, τα δυο σχήματα δεν είναι ασυνεπή). Καθώς το P<sub>1</sub> μειώνεται προς το μηδέν, η εξειδίκευση στο C γίνεται ή δεν γίνεται άριστη, ανάλογα με το αν  $(s + \bar{g})m_2 \leq (1 - s) \bar{g}m_1$ .

Σαν συμπέρασμα, θα μπορούσαμε να πούμε, ότι, για τις μικρές ανοικτές οικονομίες, με δεδομένα αλλά διαφορετικά ποσοστά κέρδους και μεγέθυνσης, η εξειδίκευση που επιλέγεται από τους κεφαλαιούχους κάτω από την πίεση του ανταγωνισμού μπορεί να είναι άριστη για τη μεγιστοποίηση της κατανάλωσης, είτε μη άριστη, αλλά οδηγώντας σε θετικό όφελος λόγω του εμπορίου, είτε ακόμα να προκαλεί ζημιά λόγω ακριβώς του εμπορίου. Κάπως «χοντρικά», θα μπορούσαμε να πούμε ότι όσο μεγαλύτερη είναι η από-

κλιση μεταξύ του ποσοστού κέρδους και του ρυθμού μεγέθυνσης ή όσο πιο μικρή είναι η ροπή γι' αποταμίευση των κεφαλαιούχων, τόσο πιο πιθανά ενδεχόμενα γίνονται η «μη βελτιστοποίηση» και το αρνητικό όφελος του εμπορίου.

### ΕΜΠΟΡΙΟ, ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ ΜΕ ΔΕΔΟΜΕΝΟ ΜΙΣΘΟ

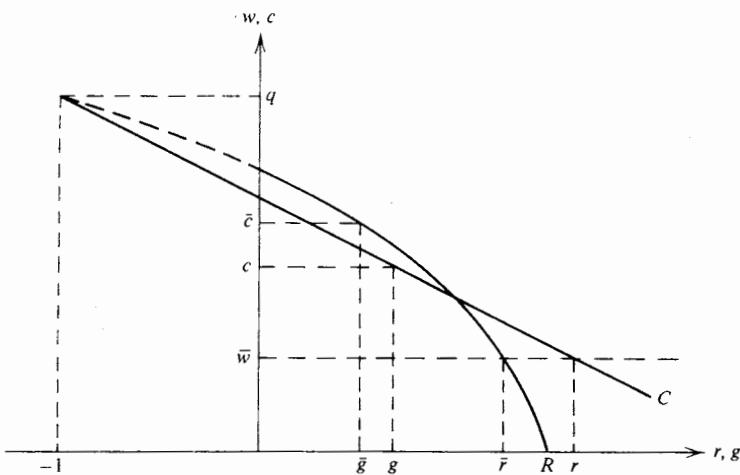
Ας υποθέσουμε τώρα ότι η μικρή ανοικτή οικονομία έχει τον ίδιο εξωγενώς δεδομένο μισθό  $\bar{w}$  με την κλειστή οικονομία με την οποία συγκρίνεται, αντί να έχει τα ίδια ποσοστά κέρδους και μεγέθυνσης, όπως υποτέθηκε προηγουμένων. Για οποιεσδήποτε διεθνείς τιμές, διαφορετικές από τις τιμές της κλειστής οικονομίας ( $p_1$ ,  $p_2$ ), το ποσοστό κέρδους θα είναι μεγαλύτερο στην ανοικτή οικονομία απ' ό,τι στην κλειστή. Επειδή υποθέτουμε ότι ισχύει  $g = sr$  και στις δυο οικονομίες, έπειτα ότι ο ρυθμός μεγέθυνσης θα διαφέρει γενικά ανάμεσα στις δυο οικονομίες. Άλλα και το επίπεδο της κατανάλωσης,  $c$ , γενικά θα διαφέρει μεταξύ των δυο οικονομιών. Έτσι, αφού και το  $c$  και το  $g$  θα είναι διαφορετικά μεταξύ των δυο οικονομιών, φαίνεται ότι δεν υπάρχει κοινή βάση για τη σύγκριση και την αξιολόγηση του οφέλους από το διεθνές εμπόριο. Πάντως, πριν δούμε πώς θ' αντιμετωπίσουμε αυτή τη δυσκολία, θα μπορούσαμε να εξετάσουμε τις δυο ειδικές περιπτώσεις για τις οποίες δεν υπάρχει τέτοιο πρόβλημα.

Πρώτα, ας υποθέσουμε ότι η ροπή γι' αποταμίευση των κεφαλαιούχων είναι μονάδα, ώστε  $g = r$  και  $c = \bar{w}$ , τόσο στην ανοικτή, όσο και στην αυτάρκη οικονομία. Επειδή το επίπεδο της κατανάλωσης είναι το ίδιο και στις δυο οικονομίες, αν και ο ρυθμός μεγέθυνσης (ίσος με το ποσοστό κέρδους) είναι υψηλότερος στην ανοικτή οικονομία, μπορούμε να πούμε αναμφισβήτητα ότι υπάρχει θετικό όφελος από το εμπόριο. Από την άλλη πλευρά, αν η ροπή γι' αποταμίευση των κεφαλαιούχων ήταν μηδέν, τότε ο ρυθμός μεγέθυνσης θα ήταν μηδενικός και για τις δυο οικονομίες, γεγονός που έχει ως συνέπεια την ύπαρξη κοινής σύγκρισης ανάμεσα στις δυο καταστάσεις. Σ' αυτή την περίπτωση όμως, θα μπορούσε κανείς να πει ότι το όφελος από το διεθνές εμπόριο είναι οπωσδήποτε θετικό. Όπως θα μπορούσε να επιβεβαιώσει κι ο

αναγνώστης, το επιχείρημα της προηγούμενης ενότητας μπορεί εύκολα να επαναδιατυπωθεί και να δειχθεί ότι σ' αυτή την περίπτωση η επιλογή της εξειδίκευσης μπορεί να είναι άριστη για την κατανάλωση, αλλά μπορεί και όχι. Βέβαια, αν μια εξειδίκευση είναι άριστη, αναγκαστικά συνεπάγεται θετικό όφελος από το εμπόριο, ενώ μια μη άριστη εξειδίκευση μπορεί να οδηγεί σε θετικό, μηδενικό ή αρνητικό όφελος διεθνούς εμπορίου.

Ας υποθέσουμε τώρα ότι  $0 < s < 1$ . Με δεδομένο το μισθό στο επίπεδο  $\bar{w}$  και δεδομένης της σχέσης  $g = sr$ , φαίνεται ότι, αφού η εξειδίκευση επιλέγεται με κριτήριο τη μεγιστοποίηση του  $r$ , αυτή θα μεγιστοποιεί και το ρυθμό μεγέθυνσης. Πράγματι, το Σχήμα 4.5, στο οποίο το σύνολο των μη αρνητικών διεθνών τιμών διαιρείται σε περιοχές που δείχνουν ποια εξειδίκευση επιλέγεται με  $w = \bar{w}$ , δείχνει επίσης για κάθε ζεύγος  $(P_1, P_2)$  ποια είναι η καλύτερη εξειδίκευση σε όρους μεγέθυνσης με δεδομένο πάντα μισθό  $w = \bar{w}$ . Με τον ίδιο τρόπο, για να χωρίσουμε το ίδιο σύνολο τιμών σε περιοχές που να δείχνουν ποια εξειδίκευση είναι άριστη, σε όρους κατανάλωσης ανά μονάδα απασχόλησης, θα μπορούσαμε να βρούμε τις διεθνείς τιμές στις οποίες δυο οποιεσδήποτε δεδομένες εξειδικεύσεις θα οδηγούσαν στο ίδιο επίπεδο κατανάλωσης ανά μονάδα απασχόλησης, με δεδομένο  $w = \bar{w}$  και  $g = sr$ . Για το καθένα από τα τρία ζευγάρια εξειδικεύσεων, αυτές οι διεθνείς τιμές κείνται πάνω σε μια ευθεία γραμμή. Τώρα, οι τρεις αυτές ευθείες, των οποίων οι θέσεις δεν εξαρτώνται ούτε από τη ροπή αποταμίευσης σ ούτε από το μισθό  $\bar{w}$ , τέμνονται σ' ένα κοινό σημείο (το οποίο θα έδειχνε και τις τιμές της κλειστής οικονομίας, για την περίπτωση που το ποσοστό κέρδους ήταν μηδενικό).

Μπορούμε τώρα να υποθέσουμε ότι το σύνολο των μη αρνητικών διεθνών τιμών έχει διαιρεθεί σε τρεις περιοχές, τόσο σε όρους άριστης εξειδίκευσης ως προς το ρυθμό μεγέθυνσης (και του ποσοστού κέρδους), όσο και σε όρους άριστης εξειδίκευσης για την κατανάλωση. Βέβαια, αν οι διεθνείς τιμές ήταν τέτοιες που να προέτρεπαν σε εξειδίκευση που είναι άριστη και για τη μεγέθυνση και για την κατανάλωση, οι κεφαλαιούχοι θα την επέλεγαν, βελτιστοποιώντας και τα δυο μεγέθη. Σ' αυτή την περίπτωση, το όφελος από το διεθνές εμπόριο είναι θετικό. Για οποιεσδήποτε άλλες τιμές, οι κεφαλαιούχοι θα επέλεγαν εξειδίκευση που βελτιστοποιεί το ρυθμό μεγέθυνσης, αλλά όχι και την κατανάλωση.



Σχήμα 5.4

Όταν η επιλεγόμενη από τους κεφαλαιούχους εξειδίκευση δεν είναι η άριστη σε όρους κατανάλωσης, κατά κάποια έννοια, υπάρχει αρνητικό όφελος από το διεθνές εμπόριο. Ας εξετάσουμε την περίπτωση που ισχύει  $m_1 > m_2$  και που οι διεθνείς τιμές είναι τέτοιες που οδηγούν σε εξειδίκευση στο C. Στο Σχήμα 5.4 το επίπεδο κατανάλωσης της ανοικτής οικονομίας, ο ρυθμός μεγέθυνσης και το ποσοστό κέρδους συμβολίζονται ως c, g και r αντίστοιχα. Οι αντίστοιχες τιμές των μεγεθών αυτών για την κλειστή οικονομία είναι  $\bar{c}$ ,  $\bar{g}$  και  $\bar{r}$ . Η συνεχόμενη ευθεία γραμμή είναι η καμπύλη μισθού-κέρδους (κατανάλωσης-μεγέθυνσης) για την περίπτωση της εξειδίκευσης στο C. Μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι  $g > \bar{g}$ , αλλά  $c < \bar{c}$ . Με άλλα λόγια, η ανοικτή οικονομία υπερέχει της κλειστής σε όρους μεγέθυνσης, αλλά είναι κατώτερη σε όρους κατανάλωσης, ανά μονάδα απασχόλησης. Επομένως, θα μπορούσε κανείς να πει, ότι εξαιτίας του διεθνούς εμπορίου μπορεί να δημιουργείται όφελος, αλλά μπορεί και ζημιά. Σαφής τοποθέτηση υπέρ της μιας ή της άλλης θέσης δεν μπορεί να γίνει. Εξάλλου, όπως φαίνεται από το σχήμα, το σημείο που αντιστοιχεί στο συνδυασμό κατανάλωσης-μεγέθυνσης ( $c, g$ ) της ανοικτής οικονομίας κείται κάτω από την καμπύλη κατανάλωσης-μεγέθυνσης της κλειστής οικονομίας και με

αυτή την έννοια υπάρχει ζημιά λόγω του εμπορίου. Δεν θ' άξιζε τον κόπο να επιχειρηματολογήσουμε περισσότερο, σε σχέση με το αν θα ήταν προτιμότερη η ασαφής ή η τελεσίδικη τοποθέτηση πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

### ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Όταν οι εμπορικές ανταλλαγές είναι ισοσκελισμένες, όποια και να είναι η εξειδίκευση που έχει επιλεγεί, η καμπύλη κατανάλωσης-μεγέθυνσης αποτελεί δυϊκή μορφή της αντίστοιχης καμπυλής μισθού-κέρδους. Σε ανάλογο συμπέρασμα είχαμε φτάσει και για την κλειστή οικονομία, στο Κεφάλαιο 3. Για οποιαδήποτε δεδομένη εξειδίκευση, όσο πιο αποτελεσματική είναι η παραγωγή στον εξαγωγικό κλάδο, όσο πιο υψηλή είναι η τιμή της κάθε μηχανής που εξάγεται (σε όρους του καταναλωτικού αγαθού) και όσο πιο χαμηλή είναι η τιμή κάθε μηχανής που εισάγεται (στους ίδιους όρους), τόσο υψηλότερα θα βρίσκεται η καμπύλη κατανάλωσης-μεγέθυνσης.

Με δεδομένο ωθόμο μεγέθυνσης και ποσοστό κέρδους ( $\bar{g} = s\bar{r}$ ), η επιλεγόμενη εξειδίκευση από τους κεφαλαιούχους της ανοικτής οικονομίας μπορεί να είναι ή να μην είναι άριστη σε όρους κατανάλωσης ανά μονάδα απασχόλησης. Όσο πιο μικρή είναι η ροπή γι' αποταμίευση των  $s$  κεφαλαιούχων, τόσο πιο πιθανό γίνεται το ενδεχόμενο της μη βελτιστοποίησης (αν βέβαια  $s = 1$ , γίνεται αδύνατη). Παρ' ότι κάθε εξειδίκευση που βελτιστοποιεί την κατανάλωση οδηγεί αναγκαστικά και σε θετικό όφελος από το εμπόριο, η επιλογή εξειδίκευσης που δεν είναι άριστη μπορεί να προκαλεί θετικό, μηδενικό ή αρνητικό όφελος από το εμπόριο. Όσο πιο μικρό είναι το ποσοστό αποταμίευσης των κεφαλαιούχων  $s$ , τόσο πιο πιθανή γίνεται η εμφάνιση αρνητικού οφέλους από το εμπόριο.

Με δεδομένο τον πραγματικό μισθό,  $\bar{w}$ , η εξειδίκευση, μ' ελεύθερες εμπορικές ανταλλαγές, οδηγεί πάντοτε την ανοικτή οικονομία σε υψηλότερο ωθόμο μεγέθυνσης απ' αυτόν της κλειστής. Γενικά όμως, η ανά μονάδα απασχόλησης κατανάλωση θα διαφέρει μεταξύ της ανοικτής και της κλειστής οικονομίας, ώστε να μην είναι εύκολο να κάνουμε μια συνολική και αντικειμενική αξιολόγηση του «οφέλους από το διεθνές εμπόριο».

Αξιολογώντας τα παραπάνω συμπεράσματα, ο αναγνώστης θα

έχει σίγουρα στο μυαλό του τη βάση τους, που είναι η συγκριτική δυναμική. Η δυνατή πορεία μετάβασης από την αυτάρκεια στις ελεύθερες ανταλλαγές (ή αντίστροφα) δεν εξετάστηκε καθόλου. Επίσης, δεν έγινε λόγος για τη δύναμη και τη δικαιοδοσία του κράτους να επηρεάζει τις κατευθύνσεις της παραγωγής και του εμπορίου, είτε μέσω εμπορικών πολιτικών (π.χ. δασμοί, ποσοτικοί περιορισμοί, πολλαπλές συναλλαγματικές ισοτιμίες) είτε μέσω μέτρων που επηρεάζουν έμμεσα –ίσως όμως σημαντικά– το εμπόριο μεταβάλλοντας π.χ. το ρυθμό μεγέθυνσης  $\bar{g}$  ή το μετά τη φορολόγηση ποσοστό αποταμιεύσεων στων κεφαλαιούχων.

#### ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Τα δυο επόμενα Κεφάλαια, 6 και 7, πραγματεύονται τα παραδοσιακά θέματα εμπορικής πολιτικής της μικρής ανοικτής οικονομίας. Τα θέματα αυτά είναι σημαντικά, αλλά λόγω της περιπλοκότητας της ανάλυσης, ίσως κάποιοι αναγνώστες προτιμούνταν, τουλάχιστον για μια πρώτη ανάγνωση, να προχωρήσουν κατευθείαν στο Κεφάλαιο 8. Στο κεφάλαιο εκείνο θα δειχθεί ότι η εισαγωγή εναλλακτικών τεχνολογιών, πολλών εμπορευμάτων ή και μη εμπορεύσιμων αγαθών δεν διαφοροποιεί σημαντικά την ανάλυση του διεθνούς εμπορίου που παρουσιάστηκε στο Κεφάλαιο 4 (το Κεφάλαιο 8 είναι σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητο των Κεφαλαίων 6 και 7). Πράγματι, ο αναγνώστης που ανυπομονεί να φτάσει στην ανάλυση της διεθνούς ισοδροπίας με πολλές χώρες θα μπορούσε, σε μια πρώτη ανάγνωση, να παραλείψει το Κεφάλαιο 8. Αυτό μπορεί να γίνει σχετικά εύκολα, αφού το Κεφάλαιο 9 και το πρώτο μισό του Κεφαλαίου 10, που και στα δυο εξετάζεται η απλή ανάλυση της διεθνούς ισοδροπίας, είναι αρκετά ανεξάρτητα των Κεφαλαίων 6, 7 και 8. Έτσι, η κάθε κατηγορία αναγνωστών μπορεί ν' ακολουθήσει διαφορετικό τρόπο διαβάσματος των υπόλοιπων κεφαλαίων, αν και ελπίζουμε ότι τελικά όλοι οι αναγνώστες θα μελετήσουν όλα τα κεφάλαια.